FOAIA

pentru

MINTE, ANIMA SI LITERATURA.

Nr. 3. MERCURIU, 20. IANUARIU 1854.

Documinte vechi

pentru istori'a nationala Transsilvana.

C. MATHIAE I. PRIVILEGIALES *)

ut Jobbagiones persoluto Terragio et habita Dnorum Terrestrium licentia libere ad Sedes Selyk et Medgyes transmigrare valeant de Anno 1470.

Mathias, Dei Gratia Rex Hung., Bohaem. etc. Fidelibus Nris universis et singulis, Praelatis, Baronibus et Comitibus, Castellanis Nobilibus, ipsorum Castellanis et officialibus, item Civitatibus Oppidis, Villis earumque Rectoribus, Judicibus et Villicis quibus praesentes ostendunt. Salutem et Gratiam! Cum antiqua Regni Nri Hungriae consvetudine dictante, quilibet Jobbagio et Jobbagionalis conditionis homo in quorumcunque Vrum possionibus residens habita licentia justoque Terragio deposito et aliis debitis suis persolutis, de Vris Possionibus tentatis honoribus seu officiolatibus, Vestrum e Medio ad duas sedes Saxonicales videlicet: Medgyes et Sellyk vocatas se transferre voluerint moraturi simul cum Universis eorum bonis et rebus libere recedere et abire permittatis contradictione et difficultate absque omni; alioquin commisimus et serie praesentium comittimus firmiter Fidelibus Nris Vajvodis vel Vice-Vajvodis Nris Trannicis ut prima praemis. mera Veritate omnes et singulos renitentes ad hoc ipsum efficacius. observand. p. poenas in talibus fieri solitas arctius compellant et adstringant. Authoritate Nra presentibus in hac parte ipsis concessa et justitia mediante. Secus n. facturi. Praesentibus plect. exhib. restit. Datum Budae die Dom. prox. a. F. Circumcis. Dni anno ejusdem 1470. Regni Nri anno 13. Coron. vo. 7.

Privilegiales hae habentur et in Suppl. C. D. T. IV, pag. 213 et 214.

Copia habetur in Coll. Msta Bibliothecae Coll. Reform. Claudiopol. T. II, p. 125.

*) Ejusdem tenoris Privilegiales dant per Mathiam R. Jobbagionibus anno 1474 ut ad oppid. Szászváros libere migrare valeant.

MATHIAE I.,

Comissionales ad Dicatores Comitatus de Doboka, ne Valachos in Radna Völgye commorantes in Medio nobilium dicti Comitatus dicent, sed eosdem ad Civitatem Bistriciensem secundum Donationem praecedentium Regum connumerent de Anno 1472.

Mathias Dei Gratia Rex Hung., Bohoem. etc. Fidelibus Nris Dicatoribus et Exactoribus quarumcunque Contributionum Nrum Taxarum et Collectarum in Cottu de Doboka pro Tempore constitutis Salutem et Gratiam! Exponitur nobis in personis Prudentum et Circumspectorum Judicis Juratorumque Civium et Communitatis Civitatis Nostrae Bistriciensis, quod licet alias universi Valachi in Districtu Radna Völgye commorantes per Divos Reges Hungariae nostros scilicet Praedecessores eidem Civitati in perpetuum donati fuissent, tamen his praeteritis temporibus Dicatorum Nrorum ab eadem Civitate ipsos Valachos separasset et in medium nobilium Cottus praedicti numerasset, atque dicasset in praejudicium Libertatum eorum et damnum non modicum. Unde Fidelitati Vestrae firmiter mandamus, quatenus perceptis praesentibus, si sic est, ut nobis expositum extitit, extunc per amplius ipsos Valachos in medium nobilium non

©BCU CLUJ

dicetis, sed ad ipsam Civitatem secundum Donationes praefatorum Regum pertinere, ac in omnibus Libertatibus, quibus alias usi fuerunt, uti permittatis et permitti facere debeatis. Secus non facturi. Praesent. plect. exhibbs restit. Datum Jaurini in Profesto Beati Emerici Ducis A. Dni 1472. Regni Nostri A. 5todecimo Coron. A. nono.

Orig. exstat in Archivo Bistriciensi, Copia vero sub Nro. aulico 523, 1761.

NOVAE DONATIONALES MATHIAE I. Pro Saxonibus super Fogaras et Omlás de Anno 1477.

Mathias D. Gr. Rex Hung., Bohaem. etc. ad perpetuam rei memoriam. Licet cunctorum sub comissa nobis divinitus constitutorum curam et sollicitudinem habeamus ipsorumque commoda Regia munificentia prosequi intendamus, illos tamen praerogativa specialioris Gratiae nunc novarum Donationum titulis, nunc jurium antiquorum restaurationibus amplectimur, quos in opere Fidelitatis fervidos, et exhibitione servitiorum indefessorum sollicitudine sedula comperimus insistentes. Proinde attendentes satis grata atque Magna fidelium servitiorum merita fidelium nostrorum Circumspectorum Judicis ac Juratorum Civium et Hospitum Civitatis Nrae Cibiensis, ac Saxonum in septem sedibus commorantium, quae ipsi primum sacrae dicti Regni Nri Hungariae Coronae et tandem Matti Nrae cum omni ferventis Animi zelo et fidelitatis constantia exhibuerunt, considerantes etiam damna, quae ipsi per Valachos plerumque susceperunt, volentes igitur ipsis benevolentiam Nram Regiam ostendere fructuosam, Districtum Fogaras vocatum et Possionem Omlasch *) appellatam, in quorum pacifico Dominio, licet iidem Cives et hospites ac Saxones se a dudum ex Donatione Nra, ac Confirmatione desuper facta perstitisse ac etiam nunc persistere dicant, ex quo tamen novissime dictae Litterae nostrae Donationales et Confirmationales simul cum certis aliis rebus et bonis ipsorum per Valachos latrones **), cum quidam ex ipsis Civibus, apud quos hujusmodi Literae habebantur, hinc Transsilvaniam ingrederentur, oblatae essent, et formidarent, concessu temporum exinde juribus eorum periculum posse eveniri, supplicarunt nobis, ut ipsis superinde generose providere dignaremur. Nos igitur tum praemissorum eorum intuitu Servitiorum, tum vo. quia Casus nocivos cunctorum fidelium nostrorum reformationis beneficio, et per remedia opportuna restaurare consvevimus, ipsum Districtum Fogaras ac Possionem Omlasch simul cum Villis ac Possionibus in eodem Districtu habitis, et ad ipsam Possionem Omlasch pertinentibus, ac pariter cum cunctis aliis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, Terris videlicet arabilibus cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, virgultis, silvis, et nemoribus, montibus, vallibus, vineis, vinearum promontoriis, aquis, fluviis, aquarumque decursibus, piscinis, piscaturis, molendinis et locis molendinorum, generaliter vo. quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus quovis nominis vocabulo vocitatis, sub suis veris metis, et antiquis, praemissis sic, ut praefertur stantibus, et se habentibus, memoratis Judici, et Juratis Civibus et Hospitibus ac toti Communitati dictae Civitatis Nrae Cibiniensis ac Saxonibus praenotatis de novo, et ex Novo ac Novae nostrae Donationis titulo dedimus, donavimus et contulimus, imo damus, donamus et conferimus jure perpetuo et irrevocabiliter tenendum, possidendum pariter et habendum. Salvo jure alieno. Harum nostrarum, quibus sigillum nostrum secretum est appensum vigore et testimonio Literarum mediante: quas in formam privilegii nostri redigi faciemus, dum nobis in specie fuerint reportatae. Datum Budae Feria III, prox. post Fest. B. Laurentii Martyr. a. D. 1472. Regnorum nostrorum an. Hungariae 15. Cor. 9. Bohaem. an. 4.

NB. Donationales has transumsit et confirmavit Mathias Rex 1483. 8. Calend. Septem. ad supplicationem Thomae Altenburger et Michaelis Polner Magistrorum Civium Civitatis Cibiniensis et Segesvariensis.

Has dein Confirmationales iterum transumsit Uladisl. Rex Budae in Fest. Division. Apost. An. 1503. Habentur in Archivo nationali Cibin. sub Nro 25.

NB. Supersunt etm. statutorio relatoriae Capit. Alben. Tranniae de 1472 phibentes, quod Saxones in Fogaras et Omlasch nemine contradicente statuti fuerint eodem An. 1472 item in Archivo Nation. Saxon. sub Nro. Archiv. 343. — Fragment. harum Donational. a. 1472 edidit Schlözer p. 67; Eder de init. p. 160; Grundvrfass. p. 73; vide Eder in Felm. p. 57 et 230.

---

*) Hodie Sedis Cibin.

**) Hm! Nota manuscrisului.

©BCU CLUJ

OBSERVATIUNI STATISTICE
despre comerciulu Europei.

(Капътѫ.)

Комерчіѹл се маї ажѹтъ ꙟнкъ кѹ мезїеле ѹрмъторіе:

I. Кѹ портѹріле лібере (porti franchi). Ѹнеле портѹрї сеѫ лімапѹрї с'аѫ декїарат лібере пентрѹ а маї лъціі комерчіѹл de маре; портѹріле ачесте аѫ лібертъцї партікѹларї, каре алте портѹрї пѹ ле аѫ. ашіа пъіле каре інтръ ін ачесте портѹрї, пѹ плътеск німіка, о фоарте пѹцінѫ de паіе ші de марфеле каре ле адѹкѫ; ін портѹріле ачесте е копчесѫ комерчіѹл ла тоате пъчїѹніле фъръ dictinчїѹне de релецїѹне, радѫ ші алте асеменї, ін орї че тѫмпѹ de паче сеѫ de ресбелѫ. Портѹрї лібере сѹнт: Марсіліа, Ценѹа, Ліворно, Чівіта векїа, Анкона, Тріесте, Венеціа ші маї тоте портѹріле марітіме, каре сѹнт ін пѹсечїѹніле челе маї опортѹне.

II. Кѹ трактателе de комерчїѹ. Dела пачеа ѹлтраіектапъ din 1713, челе маї мѹлте копвенчїѹнї інтрепъчїѹнарї се фечеръ пентрѹ інаінтареа ші інлеспіреа комерчїѹлѹї інтре церіле Еѹропеї. Астъзї пѹ е нічї ѹп стат каре се п'аібъ трактате, каре фавореск комерчїѹл естерпѫ dipeптаменте аѫ indipeптаменте.

III. Кѹ копсѹлателе ші аціпціеле. Ачесте сѹнт dереґъторії ашезате прін піацеле пеґѹцъторешті челе стръіне пентрѹ апърареа пеґѹцъторілорѫ ші а мъріпарілор статѹлѹї пе кареле-лѫ репрезентъ, пентрѹ аменестрареа дрептъцеї, пентрѹка съ веґїезе кѹм се ціпѫ трактателе de комерчїѹ ші съ факъ інформъчїѹнї ін інтересѹл церілор пе каре ле інфъцошезъ. Нѹ пѹма стателе челе марї, ма ші челе de opdinea інфімъ ціпѫ копсѹлате ші аґенціе de комерчїѫ респѫпdite прін тотъ Еѹропа, ꙟнкъ ші прін алте пърці але лѹмії.

IV. Кѹ сочіетъціле о компаніеле de комерчїѹ. Сочіетате de комерчїѹ се зіче ачеа, кареа е аѹторатъ de ґѹвернїѹл респентівѫ прін ѹн антѫ пѹблік ка се потъ есерчіта комерчїѹл престе тот, о пѹмаї ѹп рам de комерчїѹ ін партекѹларе. — Комерчїѹл кѹ лѹмеа маре пѹ-л поте пѹрта ѹп омѫ сінгѹр фіъ кът de авѹт, фііndкъ се черѫ кълъторії лѹпці ші перікѹлосе ші спесе немъсѹрате, пентрѹ ачеа мѹлці шї ѹпеск капітаріеле ші аша компѹп сочіетъцї пеґѹцъторешті, меркантілї, комерчїалї ш. а. Чеа маї векїъ сочіетате пеґѹцъторескъ ші маї репѹмітъ ін тотъ лѹмеа е сочіетатеа (compagnia) вріталікъ а Indіелор de ресъріт, кареа о дескріѫ ачі пе скѹртѫ ка се-шї потъ фаче лепторїѹл інтінѹіре деспре ачесте сочіетъцї пеґѹцъторешті.

Сочіетатеа ачеста с'а інчепѹт ін 1600, ші прівілеціѹл еї фѹ пророгат прін ѹп антѫ de парламент ін ан 1834. Фѹ пѹсъ ін активітате ла інчепѹт кѹ ѹп капітаріѫ de 72,000 л. стерліне (1 л. фаче ка ла 10 фл. м. к.), імпърціт ін акчїѹнї кѫте de 50 л. с. фіъкареа акчїѹне; конферінd фіъкаре акчїѹністѫ кѫте 50 л. с. с'а креат пѹмітѹл капітаріѹ de 72,000 л. с., кѹ ачестѫ капітаріѹ а інчепѹт чеа сочіетате а се пеґѹцъторі, ші а дѹс-о ла атѫта de астъзї домнеште престе о попоръчїѹне de 100,000,000 de локѹіторї, dела ачештїа тръцеа ін аніі трекѹцї ѹп венітѫ маї маре de 17,000,000 л. с. пе анѫ. Ма акѹм деве съ фіъ ші маї маре венітѹл, фііndкъ ін аніі de кѹрѹнd а маї фъкѹт кѹчерірї ін чентрѹл Асіеї. Сочіетатеа Indіелор ціне о армата de 300,000, афаръ de пѹмерѹл чел маре de dереґъторї, ма солdаціі чеа маї маре парте сѹнт indianї командацї de енґлезї. Офічіаліі арматеї ші dереґъторіі енґлезї сѹїе ла ѹп пѹмер de 60,000

Ачест пемесѹрат ші ѹнік ставеремѫнтѫ пеґѹцътореск ста сѹптѫ неміжлочіта dіренчїѹне а пеґѹцъторілор din Лондра, каріі сѹнт соцї пърташї ла dѫнсѹл. Ставеремѫнтѹл аре dіректоріі сеї, фіъкареле dіректоре de весъ пошеdъ чел пѹцін доѹе мії de лівре стерліне ін акчїѹнї, ші ремѫне ін dереґъторіъ патрѹ анї. Dіренчїѹнеа ꙟнсашї dела а. 1784 фѹ пѹсъ сѹптѫ веґїереа ѹпеї комісїѹнї ґѹверніале ін кѫт се ціне de лѹкрѹріле політіче ші мілітаре, din контръ ін аменестръчїѹнеа економікъ ші ін комерчїѹ ґѹвернїѹл пѹ се местекъ. Сочіетатеа deліберъ асѹпра ресбелѹлѹї ші асѹпра пъчеї, ма фъръ de інвоіреа ґѹвернїѹлѹї вріталік печї поте інчепе ресбелѫ печї поте інкііе паче. Конфереѫнтѹл dереґъторіілор сѹперіоре есте дрептѹл реџелѹї, ші пѹпереа командантелѹї сѹпремѫ песте оштірї deпinde кѹ тотѹл dела капѹл статѹлѹї, dе пѹпереа ачестора din dереґъторіе ꙟнкъ deпinde dела реџе, іеръ стіпенdіеле се плътеск тоте de кътръ сочіетате. Фіреште къ кѫштіґеле челе марї ле імпърцеск соцїї пеґѹцъторї інтре сіне.

Еакъ сочіетатеа пеґѹцъторескъ чеа маї формidаѹеръ din лѹме!

Сѹнт треї спечіі de сочіетъцї пеґѹцъторешті: сочіетате ін пѹме колептівѫ; ін акомандітъ; ші анонімъ. Сѹнт апої асоціачїѹніле ін партечіпъчїѹне. Кѹм се кѹмпѹп ачесте, ін че се ѹпеск ші ін че dіферескъ, каре есте фолосѹл лор

©BCU CLUJ

партікȣларъ конфрȣнтѫтоіле ȣне іе кȣ челелалте арѣтъ дрептȣл негȣцъторескȣ. — Ачі нȣмаі атѫта маі інсемнȣ, къ in Англіа маі сȣнт ші алте сочіетъці негȣцъторешті афаръ де сȣсȣнтіта, н. е. левантікъ, балтікъ, рȣсікъ, амерікъ ш. а. In Іспаніа е́ сочіетатеа філіпінъ, de Абана; in Оланда сочіетатеа кінеzъ; in Даніа сочіетатеа реале асіатікъ; in Свеціа сочіетатеа пентрȣ Indiеле de ресъріт; in Рȣсіа компаніа рȣсъ-амерікантъ; in Аȣстріа сочіетатеа Ллоід.

V. Асекȣръчіȣніле ꙟнкъ сѫ ȣн mezȣ форте пȣтінте пентрȣ înaintареа комерчіȣлȣі. Асекȣратȣл плътеште ȣн determinat прочент ал валореі лȣкрȣлȣі, каре вре съ-л асекȣре, ші асекȣръторії (сочіетатеа) се облегъ къ-л вор decdȣна, дакъ ва пъці вре ȣн damnȣ in лȣкрȣл асекȣрат. Фіреште къ асекȣръчіȣніле сȣнт регȣлате прін леці. Се пот асекȣра тóте лȣкрȣріле каре потȣ фі сȣпȣсе ла перікле ші каре се пот сокоті in банї; аша сȣнт търфіле de а се стръпȣрта dintр'ȣн лок інтр'алтȣл пе mape о пе ȣскат, каселе, edeфечеле in контра фокȣлȣі, семенътȣріле in контра грѫндінеі, віéца оменілор ш. а. Асекȣръчіȣніле негȣцъторешті челе маі комȣні сȣнт челе марітime.

VI. Комерчіȣл се impedекъ прін вътї ші се інлесненште кȣ стерцереа ачестора. Аша с'а înцелесȣ Аȣстріа кȣ Прȣсіа ка се штéргъ вътіле інтре ачесте доȣе цері; маі наінте ера ші інтре Аȣстріа кȣ Ȣнгȣріа. Асеменe лігъ а фъкȣт Аȣстріа кȣ Modena ші кȣ Парма.

VIII. Інтре mezеле комерчіȣлȣі се нȣмеръ in ȣрмъ інстітȣтеле de постъ ші de телеграфі пентрȣ ȣзȣл статȣлȣі ші ал пріваціlор; ші in пентрȣ ȣрмъ конвенчіȣніле Стателор пентрȣ introdȣчереа ачелеі-аші монете, понdȣ, месȣръ etc. Е. Ȣ.

ЖІЖІА

Леценdъ*) imітатъ dȣпре zічера попоранъ.

Ꙟнтре Прȣтȣ ші 'нтре Сіретȣ,
Че маі мȣлт de анї о міе
Анъ лімпеdе трімитȣ
Пънъ ла Dȣнъре'н кътніе,
Есте ȣн лакȣ*) ка тареа 'нтіне,
De мȣнчеі ȣмброші ꙟнчіне.

Нічі ȣн ріȣ din сінȣл лор
Нȣ ръварс' а сале апе,
Кȣ пътрецȣл кȣргъторȣ
Ачел лакȣ ка съ'л аdапе,
Че din фȣndȣ нетъсрат
Лакȣл кренте не 'нчетат.

Ачел лакȣ, кънd есте лінȣ,
De вънт ȣnda нȣ'і се 'нкреацъ,
Ла окі сéтъпъ deплінȣ
Кȣ ȣн dіскȣ лȣчіȣ de геацъ,
Сеаȣ крістал кеар, чé-аȣ ръсфрънт
Болт' азȣръ пре пътънт.

Nóптеа кънd те-апропіеzі
Кътръ апеле ачеле,
Ꙟн черіȣ ші ꙟн лакȣ превеzі
Столȣ de лȣчітóре стеле,
Лȣна цос ші лȣна сȣс,
Ші 'н лакȣ кȣрсȣ'і спре апȣс.

Нȣ 'нцълеці de'і аdевърȣ,
Сеаȣ фантасіе, аȣ deакъ
Лакȣл сȣіе-се спре черіȣ,
Вер спре лакȣ черіȣл се плеакъ;
Къ de каzі ꙟн а лȣі фȣndȣ,
Самені mezȣ ꙟн глобȣ ротȣndȣ.

Аша кънd е́ тімпȣ фрȣмос
Окіȣл се аdеменеазъ,
Dар ва фі мȣлт інімос
Міліанȣл че кȣтеазъ
Ла лакȣ нóптеа а вені,
Фъръ а се ꙟнгріжі.

Къ авеа аȣ ꙟнсерат,
Веzі пе лакȣ кȣм скънтеіéзъ
De вермї столȣ ꙟнпаріпат
Пънъ тречe а нопцеі меаzъ,
Ші атȣнче deсcе-орї
О стеа каdе 'н лакȣ din норї.

(Ва ȣрма.)

*) Леценda ꙟнсемнъ, історісіреа ȣнеі тъмпляръ кȣвіоасе.

*) Лакȣл Dȣрохоіȣлȣі deспре каре сȣнъ ꙟнтре попорȣ асеменe леценdъ, ші ꙟн каре есте оверша ріȣлȣі Жіжіа.

Редакторȣ респȣнзъторіȣ
ІАКОБȢ МȢРЪШАНȢ.

Edіціȣнеа ші тіпаріȣлȣ лȣі
ІОАNЕ ГЪТТ.